

Tasviriy San'at Vositasida Yoshlarning Badiiy-Ijodiy Qobiliyatlarini Shakllantirishning Nazariy Asoslari

Bozorov Farxod Toyir o'g'li,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Tasviriy san'at va dizayn” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini hamda tasviriy san'at orqali rivojlantirishning nazariy asoslari asoslari qayd etilgan. Badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonida tasviriy san'atning ahamiyati, pedagogik yondashuvlar va usullar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: pedagog-rassom, tasavvur, kompozitsiya, faktor, amaliyot, hissiyot, iste'dod.

Yoshlarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish ularning shaxsiy va ijodiy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tasviriy san'at bu jarayonda o'ziga xos vosita bo'lib, o'quvchilarning estetik tarbiyasini, ijodiy tafakkurini va tasavvurini shakllantiradi. Ushbu mavzuni o'rganish yoshlarning ijodiy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni yaratishga, tasviriy san'atning ta'limdagi o'rnini belgilashga yordam beradi.

1. Tasviriy san'atning ta'limdagi o'rnini va ahamiyati

Tasviriy san'at yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda keng imkoniyatlar yaratadi. Bu san'at turi orqali o'quvchilar:

- Estetik did va san'atga qiziqish hosil qiladi.
- Ijodiy fikrlash va tasavvur qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
- Badiiy ifoda va ijodiy izlanish ko'nikmalarini o'zlashtiradi.

2. Badiiy-ijodiy qobiliyatlarning mohiyati

Badiiy-ijodiy qobiliyatlar bir qancha tarkibiy qismlardan iborat:

- Ijodiy tafakkur: O'quvchilarning yangi g'oyalar va yechimlarni topish qobiliyati.
- Badiiy tasavvur: Voqelikni estetik shaklda qabul qilish va ifodalash qobiliyati.
- Texnik ko'nikmalar: Rassomchilik, haykaltaroshlik, grafika va boshqa san'at turlaridagi texnik malakalar.

3. Tasviriy san'at vositalari va usullari

Tasviriy san'at orqali badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda quyidagi vosita va usullardan foydalaniladi:

- Rassomchilik: Ranglar va kompozitsiya orqali ijodiy ifoda qilish.
- Grafika: Chizmachilik va grafik tasvirlar orqali tafakkurni rivojlantirish.
- Haykaltaroshlik: Hajmli shakllar va formalar orqali ijodiy izlanishlar.
- Raqamli san'at: Zamonaviy texnologiyalar yordamida san'at yaratish.

4. Ta'lim jarayonida tasviriy san'at texnologiyalari

Tasviriy san'at darslarida yangi pedagogik texnologiyalar va interaktiv usullarni qo'llash samaradorlikni oshiradi:

- Multimedia vositalari: Raqamli doskalar, proyektorlar va kompyuter dasturlari orqali vizual materiallarni taqdim etish.
- Interaktiv mashg'ulotlar: O'quvchilarning faolligini oshirish va ularni ijodiy jarayonga jalb qilish.

- Amaliy mashg'ulotlar: Turli materiallar va texnikalardan foydalanish orqali ijodiy tajriba o'ttirish.

5. O'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini baholash

Ijodiy qobiliyatlarni baholash uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

- Portfoliolar: O'quvchilarning ijodiy ishlari to'plamlarini tahlil qilish.
- Ko'rgazmalar: Talabalar ishlarini namoyish etish orqali ularni rag'batlantirish.
- Fikr-mulohaza: O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida fikr almashish va tahlil qilish.

Tasviriy san'at vositasida yoshlarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish ularning estetik, ijodiy va shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu jarayon ta'lim muassasalari va o'qituvchilarning yangicha pedagogik yondashuvlari va samarali usullaridan foydalanishni talab etadi. Natijada, yoshlar san'at orqali o'zlarini ifoda etish, yangi g'oyalarni yaratish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tasviriy san'at vositasida yoshlarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, biror bir yangilik yaratishni o'ylash, pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirish, tasavvur qobiliyati, muammolarni yechish va fikrlash shakllantirishga yordam beradi. Quyidagi ko'rinishda tasviriy san'at orqali yoshlarda badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning ba'zi usullarini topish mumkin:

1. Yaratuvchanlik va uni rag'batlantirish: Tasviriy san'atga yangicha yondashuv kiritish, talabalarda bunga ishonch va qat'iylik hosil qilish bilan birgalikda buni ketidan ularni rag'batlantirish zarur.

2. Ko'rsatkichli tasavvur qobiliyatini rivojlantirish: Tasviriy san'at yoshlarning dunyoni yanada tushunishlariga yordam beradi. Ular ranglar, shakllar, chiziqlar va kompozitsiya ta'sirini tushunishlari uchun imkon yaratadi. Bu, yoshlarning ko'rib chiqish qobiliyatini rivojlantirish va tafsilotlarga e'tibor qaratishlariga yordam beradi.

3. O'z qobiliyati ustida ishlash: Tasviriy san'at, yoshlarning hissiy ifodalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Hissiyot rivojlansa asar ta'sirli chiqadi. Shuningdek, ular turli tasviriy vositalar orqali turli hissiyot va fikrlarni ifoda qilishni o'rganishadi. Bu, o'z iste'dod va imkoniyatlarini yaxshi namoyish qilish, hissiy muammolarni hal qilish va boshqalar bilan to'g'ri muloqotda bo'lish qobiliyatini oshiradi.

4. Tajriba olish va kashf qilishni rag'batlantirish: Tasviriy san'at bilan yoshlarga yangi tajribalar va kashfiyotlar qilish yoki kashfiyotni boyitish imkoniyatini beradi. Turli usullarini sinab ko'rish, materiallar bilan o'yin o'ynash va turli usullarni kashf etish orqali, yoshlar o'zlarining ijodiy yaratuvchilik qobiliyati jarayonlarini rivojlantirishadi. Bugungi zamonaviy davrda kashf qilish istagi, qiziqishlari va o'rganish motivatsiyasini oshirishi muhimdir.

5. Yoshlarni badiiy tasavvurini rivojlantirish: Tasviriy san'at, yoshlarning badiiy tasavvuri, har bir ishga badiiy nazariy yondashishni o'rgatadi.

San'at asarlarini tahlil qilish, ta'riflash va o'z fikrlarini erkin va aniq bayon qilish qobiliyatini rivojlantirish uchun albatta kitobning ham o'rni beqiyos. Badiiy adabiyot ijodkorni keng fikrlashga, atroflicha o'ylashga o'rgatadi. Yaratilayotgan asarning ma'ni jihatdan boyligi, kompozitsiyaning to'g'ri ishlanganligi rassomning badiiy fikrlashiga, ko'p mutolaa qilganligiga bog'liq. Yoshlarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda musiqaning o'rni bor. Yaxshi musiqa yoki kuy ijodkorda ketma-ket keng fantaziyalarni tasavvur qilishga undaydi. Garmoniya ritm kabi tushunchalar tasviriy san'atda ham bor. Musiqada notalar o'ynasa, rassomlikda ranglar shunday raqsqa tushishi kerak.

Ushbu faktorlar, tasviriy san'atning yoshlarda badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Psixologik-pedagogik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limda talabalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish quyidagi omillarning mavjudligi bilan ta'minlanadi: falsafa, pedagogika va psixologiya ning yetarlicha rivojlangan ilmiy nazariy tamoyillari; ilmiy

asoslangan pedagogik nazariyalar; ishlab chiqarish va mehnat bozori ehtiyojlariga yo'naltirilgan holda uzluksiz ta'lim tizimini ifodalovchi ta'lim muassasalarining mavjudligi; talabalarning badiiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish; davlat ta'lim standartiga muvofiq normativ dastur materialining mavjudligi; mutaxassisliklar; ta'lim muassasasi va ishlab chiqarishning yaxshi moddiy-texnik bazasi; ta'lim jarayonini samarali boshqarish kabilar.

Pedagogik va psixologik adabiyotlar tahlilida esa, qobiliyatlarni aniqlashda bir qancha ta'riflar va tushunchalar mavjud. Umuman olganda, barcha qobiliyatlar bo'linadi: umumiy qobiliyatlar va maxsus qobiliyatlar. Psixologik lug'atda "Qobiliyatlar - bu bir shaxsdan ajralib turadigan individual psixologik xususiyatlardir boshqasi, bilim, ko'nikmalarga kamaytirilmaydigan, ammo yangi narsalarni o'rganishning qulayligi va tezligini keltirib chiqaradigan faoliyat yoki bir qator tadbirlarning muvaffaqiyatini belgilaydi faoliyat usullari". Umumiy qobiliyatlarga quyidagilar kiradi: sezgi, idrok etuvchi, mnemonik, hayoliy, aqliy, kommunikativ.

Tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, talabalarning badiiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mavjud yondashuvlar bir qator nazariy qoidalar va qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi. Shu bilan birga, talabalarning qobiliyatlarini rivojlantirishning asosiy vektori "yangi burchak" ga aylanadi.

Xulosa:

Jamiyatimiz rivojlanishining chuqur ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar ro'y berayotgan hozirgi bosqichida talabalarga ta'lim-tarbiya berish sifatini oshirish yo'llari va vositalarini izlab topish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Chunki, ta'lim ilm-fan har qanday jamiyat, millat va davlatning kelajagini belgilab beradigan, uning taraqqiyotiga xizmat qiladigan muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Albatta hayot sur'atlarining oshishi, vaqtning tezlashib borishi yosh avlodni tarbiyalash va ta'lim olish jarayoniga juda katta ta'sir ko'rsatadi. Bugun ertangi kunga ishonch bilan intilayotgan, yangicha tafakkur, g'ayrat va shijoat bilan yangi avlod vakillari maydonga kirib kelayotgan bir paytda O'zbekiston zaminida mustaqillikni mustahkamlashni barqaror taraqqiyotni ta'minlash, tinchlikni asrab avaylashda ma'naviy tarbiyaning ahamiyati yanada kuchaymoqda. Mustaqillik tufayli boshlangan buyuk tarixiy taraqqiyot yo'lidan og'ishmay olg'a rivojlanib borayotgan O'zbekiston Respublikasi oldida endilikda bir qancha muhim vazifa va muammolar turibdi. XXI-asrga dadil qadamlar bilan kirib kelgan O'zbekiston Respublikasining kelajagi, ilm-fan, ta'lim-tarbiya taraqqiyoti bilan bevosita bog'liqdir. San'at, ayniqsa tasviriy san'at orqali badiiy va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, yoshlarga o'z g'oyalarini ifodalash, kreativ fikrlash, tafakkur va muhokama qilish, estetik va vizual tajriba olish, tarixiy va madaniy bilimlarni tushunish, malakalarni oshirish imkonlarini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toyir ogli, B. F. (2023). Ijodiy togaraklar orqali talaba-yoshlardagi tadbirkorlik konikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari. *Journal of new century innovations*, 27(5), 58-60.
2. Bozorov, F. (2023, December). Talabalarda ijodiy qobilyatni rivojlantirish va tadbirkorlikka yo 'naltirishda to 'garaklarning ahamiyati. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions"* (Vol. 1, No. 01).
3. Абдухамидов, Қ. Я. (2022). Талабаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш, эстетик маданиятини шакллантириш. *Journal of innovations in scientific and educational research*, 5(4), 74-76.

4. Toyir ogli, B. F. (2023). Ijodiy togaraklar orqali talaba-yoshlardagi tadbirkorlik konikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari. *Journal of new century innovations*, 27(5), 58-60.
5. Шодизода, М. А., Хасанович, К. К., и Тойир оглы, Б. Ф. (2019). Интерпретация произведений узбекских художников в пейзажных жанрах. *Think India Journal*, 22(14), 10799-10803.
6. Бозоров, Ф., и Байметов, Б. Б. (2023). Использование жанра натюрморта изобразительного искусства при организации групповых занятий для студентов высших педагогических учебных заведений. *Европейский международный педагогический журнал*, 3(04), 5-12.
7. Bozorov, F. (2022). Ijodiy to'garaklarda yoshlarni tasviriy san'atdan tavirlash malaka va ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi. *Science and Education*, 3(8), 130-137.
8. Тойир ог'ли, Ф. Б. (2023). Иджодий тогараклар оркали талаба-йошлардаги тadbirkorlik коникмаларини шаклантириш текнологиялари (Тасвирий санъат). *Журнал инноваций нового века*, 27(4), 113-117.
9. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2024). Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida badiiy studiyalarni tashkil etishning ahamiyati. *IQRO INDEXING*, 10(2), 177-181.
10. Abduvoitovich, B. D. (2024). Tasviriy san'at orqali bolalarda ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirish. *PEDAGOGS*, 51(1), 112-114.
11. Abduvoitovich B. D. Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati //So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – T. 6. – №. 4. – С. 54-58.